

№ 20., 1924. 25.

4—

12. I. 1924.

COMEDIA

Zlata Markovac, prvakinja beogradske Drame, igrala je sa uspjehom Majku Jugovića u Vojnovićevom pjevanju „Smrt Majke Jugovića“.

Злата Марковац, првакиња београдске Драме, играла је са успехом Мајку Југовића у Војновићевом певању „Смрт Мајке Југовића“.

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Ja se stidim . . .

Jednostavno priznanje povodom „Škorpiona“.

Ja nisam ni glupan ni zločinac, da ne bih ošjetio stida, kad moram priznati, da pišem drame. A stidim se, to znate, jer ljudi odmah misle, da i ja pišem drame, kakove danas moraju tražiti direktori službenih pozorišta: šablonu po uzoru Aristotelovom.

Na sreću, ja imam dobar instinkt za loše stvari, jer i sam strahovito mrzim naše ove današnje drame i ne gledam ih nikada. Kad sam ih ranije gledao, odlučivao sam se, da postanem varieteski imitator, pa da čitajući službene interpretacije savremenih dramatičara razveselim one, koji su se sklonili na sigurno mjesto od neumoljive „više umjetnosti“. Ali ja nemam talenta za imitatora, pa ne ću zato valjda ni postati slavan dramatičar. Možda bih jedino mogao imitirati direktore službenih pozorišta; ne zato, što bi mi to zvanje dobro „ležalo“, nego zato, što poznajem tu vrst goniča literarne historije vrlo dobro.

Oni vam, naime, ne znaju, kakova mora da bude drama, koja će se uistinu svidjeti savremenom članu ustrpljive publike. Oni samo znaju, kakova mora da bude drama, koja se slaže s onom poznatom šablonom iz predavanja profesora hrvatskog jezika u realnoj gimnaziji, koji su šablonu, kao jedini absolutni kriterij, usvojila i gospoda kritičari dnevnih novina. Čim nešto miriše po šabloni publike snažnije: instinktom reagira protiv toga pasivnošću i nehajem, jer je „pokvarena“ originalnostima kina i maloumjetničke scene i jer se ne da prevariti za svojih neznamkoliko dinara.

Iz te šablone vade se ovakova stručna termina:

1. drama mora imati razvitka.
2. drama mora imati sredstva.
3. drama mora imati jasna lica.

Ovo nije nikakova izmišljotina. Ovako vam doslovce govore svi „kompetentni“ ljudi.

Ad 1. Ja nikada nisam znao, što to znači, da drama mora imati razvitka. Dovodio sam taj pojam u vezu s akcijom i smatrao to absurdnom, jer drama i akcija su istovjetni pojmovi. Onda mi je konačno jedna naša odlična glumica objasnila, šta to znači razvitak: svi se osjećaju moraju razvijati propisno, oni moraju graduirati do jedne krize, a onda se odjednom sve stropošta, katastrofa — peripetija — rešenje. Dakle: drama mora imati propisno razvitka. Sađa znam, zašto ni sâm vrag više neće da gleda dramu, kad se one sve istim propisom razvijaju. Život, u svojoj najživljoj raznolikosti

koliko ja znam, može se uзорито donositi u teatru na stotine hiljada načina. Je li ovaj način, kako su nam ga propisali antiki gospodar uistinu najuzoritiji? Nije, dakako. Ne samo da to nije uзорит život, nego to uopće nije život! Danas se drama služi takozvanim peripetalnim iznenadjenjem. Cijela se radnja razvija propisnom logikom. Odjedanput se nešto, alogično, sruši i sve se sroza u jedan haos nad kojim se neko moralno udara u prsa. I u svakoj drami ista, do ludila dosadna, zadiranja autorove samovolje u logiku radnje. U životu takovih peripetalnih alogičnih iznenadjenja nema; uzoritost života ne ispunjuje se na sceni, nego se tamo objašnjava šablonska definicija tragičnoga. Ako je tragika vezana uz ovakove šablonske katastrofe, onda u životu i nema tragike. I zaista, u tom smislu, kakovu nam je ostaviše antiki ljudi, nema je danas nigdje. Danas je akcija u konstantnom preinačivanju; to nije ništa drugo nego jedno živo zahvaćanje logike u metalogiku naše potvijesti, silom različitih situacija i snošaja čovjeka prema čovjeku. Obično rečeno: život je, u živoj akciji, pun neprestanih peripetija, i skup svih tih peripetija čini pojmove: tragično ili komično. Propisi, što ga traže teoretičari drame, toliko mijenjaju život uklanjanjem tih svih malih peripetija u korist jedne velike, da taj život prestaje biti uзорит, dakle: prestaje biti vrijedan za scenu. „Razvitak“ što se danas traži za staru dramu, baš je u tome, da svi osjećaji graduiraju u korist jedne velike krize, jedne velike katastrofe i jedne velike peripetije. Kada dakle glumci traže ovakav „razvitak“, onda oni pomišljaju na njihovu „veliku scenu“ u III. ili IV. činu, kada svi osjećaji pomahnitaju, pa kad nastane jedno haotično lamatanje, deranja i užas. Ili možda samo na onaj momenat, kada oni postaju sasvim obratnog nastrojenja, pa kao god što su pokazali u prvom činu svoju vedru prošnost, tako će sada u trećem da pokažu teške kvalitete velike tragedije. U životu je, dakako drukčije: kad neko pravi ovakovu „veliku scenu“, onda mu kažu, da se umiri i dane pravi teatar! Ja držim nekulturnim one ljudi, koji se kod ovih „velikih scena“ u teatru ne smiju. Kod svih mojih tragedija mora stajati opaska: slobodno je smijati se! Ako je nešto smiješno, a trebalo je da bude obratno, onda je to moja krivica, a ne krivica gledaoca, koji vrlo dobro neposredno reagira. I ja njemu vjerujem, kada se dosadijuje! Ja, dakle, dakako, ne pišem drame s razvitkom, dakle, ni s „velikom scenom“, ni s promjenom u duši glavnega junaka, koja pada u polovici drame. Ja sam vidoval u životu gotovo sva lica nose već od samog početka sve mogućnosti jedne peripetije i da tragedija nema rešenja. Ali to je već druga tačka:

Ad 2. Da svaka drama mora imati sredstva. Direktorima se obično ne svidja konac drame. Po tom zadnjem činu on stručno vagne cijelu dramu, jer se u njem vidi, jeste li vi, kao dramatičar točno i propisno izveli vaše logički orijentirane socijalne i psihološke tendencije, koje su moralne ili bar moraju izgledati, kao da jesu. Jer i to je jedna nadležnost kritičara, da paze na te moralne tendencije. To je jedan nečuven skandal, da se do sada nije konstatovalo, da jed-

1. Joso Čvijanović, tenorista zagrebačke opere, tajnik Glumačkog Udruženja. — 2. Vlastiv Runkas, operni arhivar Zagrebačkog kazališta.

— Atelier Tonka, Zagreb (Trg I. 16). —

1. Јоцо Цвијановић, членориста затворачки
мачког удружења.
2. Ваља Рункас,
бачког казапишта.

енориста загробачке опере, секретар ГУ-
2. Вацлав Рункас, оперни архивар загре-
бачког казапништа.

Mary Car se proslavila velikom ulogom u filmu "Mati", koji je poznat u cijelome svijetu. Ovdje je vidimo u novoj izrječenoj ulozi u filmu "Brije prema djetetu".

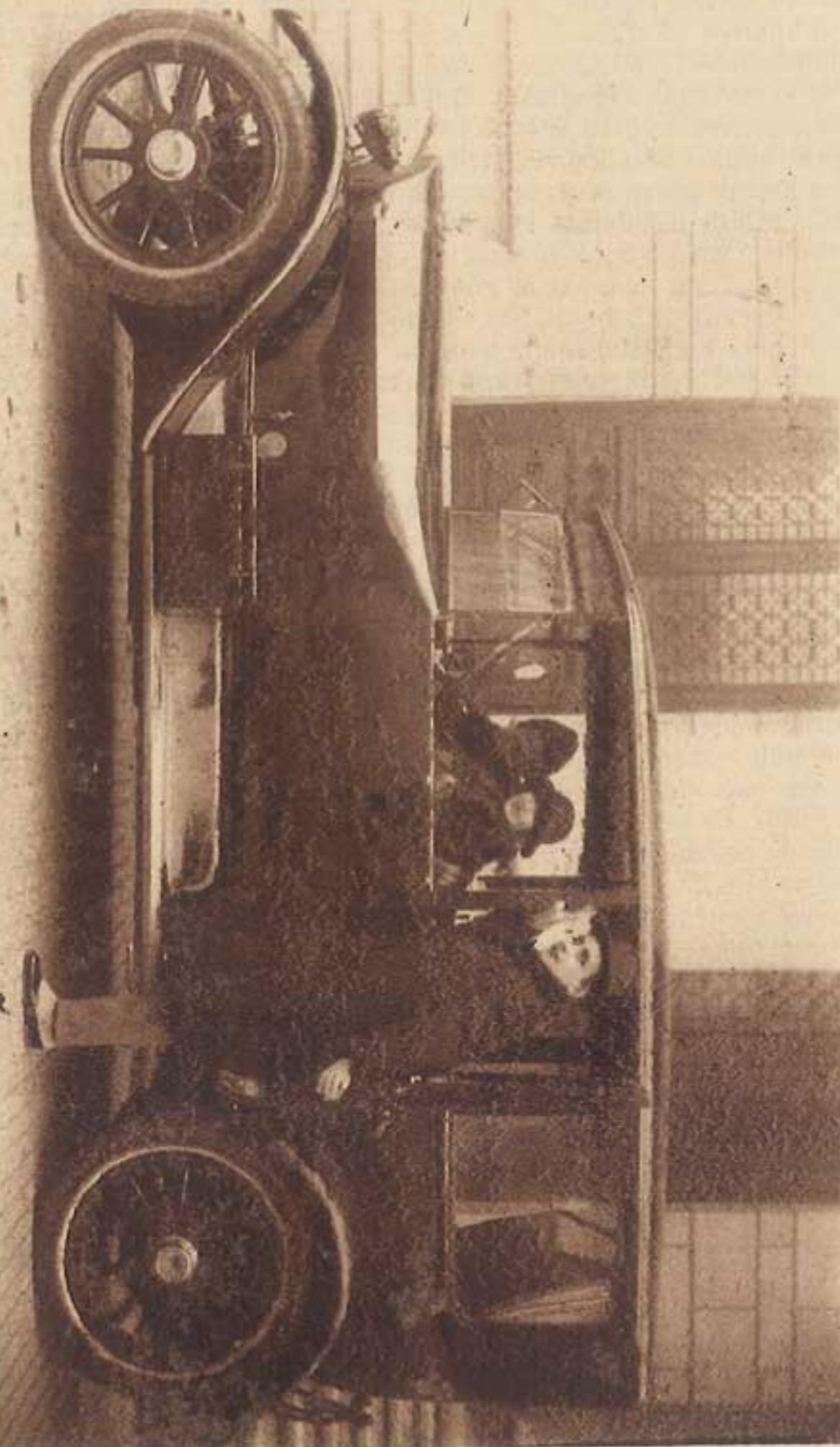
na logično orijentirana tendencija u dramskoj literaturi uopće ne može da postoji, ako se u drami iznosi uzorit život. Nekakav polemizator ili propovjednik na sceni uopće ne može da bude životno uzorit; on može da egzemplira znanost ili politiku, ali život nikako. Drugo je: relacije toga čovjeka prema znanosti i politici; to su beznačajni fenomeni nekih više ili manje savršenih mozgova, koji mogu dekorativno kolorirati okvir kakvoga miljea. Čovjek, oslobođen mehanizama različitih logičnih naziranja, postaje uzorit. Tendencije tim više mehaniziraju čovjeka kao lice na sceni, što su jače izražene. Dramsko lice, lice, koje agira s v o j i m osjećajem, jeste čovjek, oslobođen mehanizma svake logike uopće. Dakle i one u filozofiji, sociologiji. Zakoni razvijanja osjećaja su metalogični. Ili: nema logičnih zakona, po kojima se vrše nadovezivanja osjećanja kod čovjeka. Aristotelov zakon ne vrijedi za život; on je izmišljotina za jednu nasilnu igru. U dnevnim novinama čitali se pod rubrikom „Zločin“ dogadjaji s naglim peripetijama; ti se dogadjaji baš zato i bilježe, jer su neuzoriti slučajevi silovitog zahvaćanja u jednu akciju. Sud kasnije izriče kaznu, po zakonima. Ali za dramskog pisca ne postoje zakoni za ispravan i moralan svršetak djela. Život ne daje stanovište, s koga bi se mogla opredijeliti k_r i v n j a. Ili je tih stanovišta toliko, da je svaki autor — sudac na krivom! Govori se, da se po tom sudačkom stanovištu prosudjuje životno naziranje autorovo. U stvari to životno naziranje i ne postoji, jer se za svaku dramu traži, da ima moralno-tendenciozni svršetak. Svršetak je propisan općim moralom, prema tome je i naziranje autorovo propisano. Ja ne znam, šta se dramskog autora tiče, na čijoj je strani krivnja, kad on to i onako ne bi smio da kaže, u ime savremenog morala. I zašto da autor prosudjuje život, koji je vječan, s jednog prolaznog stanovišta. Zašto da se ne zadovoljava iznošenjem vječnoga? Igrarija s kažnjavanjem krivnje i svršavanjem drame već je dovoljno profanirana. Bez ikakvog respekta pred faktičnim ukazivanjem života autori uobičaju ljude na sceni kao u klaonici. već prema tome, kako im to treba. Ja nisam video veće parodije na život negoli u dramama najslavnijih dramatičara svih vjekova. A tek beskrvne žrtve. Te velike nagle duševne promjene kao neke vrsti unutarnje kazne ili kazne sudbine, ti nagli očaji, ludila, klonuća, užasi! Te nagle mišićne unutarnje spoznaje! Kako je to sve smiješno i otrcano. U životu čovjek afirmira u stotinama katastrofa uvijek svoje nepromjenljivo Ja. To je karakteristično, značajno, uzorito za čovjeka. Pa kad je čovjek takav, zbog čega odjednom tražiti neka silovita poremećenja finog i grandioznog tkiva njegova sopstva, zbog nekih efekata, koji više nisu ni smiješni; nego očajno dosadni. Ja nikada u životu nisam sreću takove „odjednom srušene“ ljude, a znam, da svi ludjaci vuku klicu svoje bolesti iz svoga cijelog bića. Ali sam zato sreću u životu jednog dramatičara, koji mi se hvalio, da je on specijalista u pravljenju dobrih svršetaka u drami.

Ad 3. Osim ovoga svega traži se još i to, da lice drame bude jasno. Ja mislim, da to znači, da ono mora biti logično. Ja sam već

pokazao, da lice nijedno u životu nije logično i da logika nije u drami ni od kakova interesa. Lice u drami mora da agira metalogičkim iznenadjenjima. Dva lica, koja stoje i govore na sceni imaju dva posve različita svijeta potsvijesti. Oni pokušavaju da registriraju svoje osjećaje savezno; to jest, da njihove registracije budu u nekoj vezi. Uvijek, kada jedno lice registrira osjećaje, koji su kod njega intenzivniji, a kod drugoga nisu, onda se kod drugoga lica vrši nenadana promjena smjera osjećanja. Dva lica, koja zajedno osjećaju na sceni ne prestano n e n a d a n o preinačuju osjećaje u toku. Zbog toga se o kakvoj logici lica ne može ni govoriti. Nijedno se lice na sceni ne može logički opredijeliti, budući da se ono objavljuje uvijek u savezu s drugim licem, koje mu smeta u logici. U Strindbergovim tendencijama vode se logični razgovori, koji imaju opsiju metalogičnoga. A Shakespeare je za logično legitimiranje lica volio upotrebljavati monologe, kraj kojih je po koje lice ostalo „nejasno“. Monolozi nisu životno uzoriti. Barem ne logični monolozi. Do sada zapravo i nije bilo naturalističkog dialoga. Naturalizam je bio tendencija ili romantika, isprekidana kašljanjem, štucanjem, pljuvanjem, zavijanjem, zapjevavanjem itd. Govor je imao samo naturalističku tehničku napravu. Inače se govorilo neživotno logički. Ako jedno lice nije tip, onda ne mora zato biti nejasno. U dramskoj akciji imaju najjačeg akcijskog učinka iznenadjenje za neko lice; prema tome čovjek, koga ne opredijeljuje ništa drugo nego samo pojam „savjesti“, može da bude lice, iako ono nije nimalo „jasno“ u logičnom smislu riječi. Da lice bude jasno, traži se, da ono odgovara jednom glumačkom fahu: mladi ljubavnik, intrigant itd. To zato, da se odmah zna, kako će se podijeliti uloge komada. Ja priznajem, da u životu nikad nisam sreću „ljude od faha“. I nikad ne bih znao, kada stojim pred čovjekom, ko bi mogao u našem ovom ili onom teatru da preuzme njegovu „ulogu“. Zbog toga se ja vrlo čuvam toga, da donesem „jasna“ lica. Prosto zato, jer znam, da ona nisu životno uzorita. Već hiljadama godišta igraju svi naši teatri iste igre s istim licima: ljubavnik hoće da užme ljubavnicu, ali intrigant...

Ja sam naučio još odonda, kad sam išao u ta naša kazališta, kako se više ne smiju pisati te drame. Sada još samo slušam „kompetentne“ i ne pišem onako, kako oni to znaju da savjetuju prema propisima iz neznamkoje godine prije Hrista. Pa ako to sve bude i loše, dobro mi prija uvjerenje, da ne će svjesno pisati šablonske dosadne drame, koje ni sam vrag više ne će da gleda.

Josip Kulundžić.

Naši u Bukureštu: Nina Kirsanova (××), primabalerina i Aleksandar Fortunato (×), šef beogradskog baleta, na svom uspešnom go-

stovanju u Velikoj Operi u Bukureštu: Pred Kazalistem.

Наши у Букурешту: Нина Кирсанова (××), примабалерина и Александар Фортунато (×), шеф београдског балета, на свом успешном гостovanju у Великој Опери у Букурешту: Пред Позоришном зградом.

Vitomir Bogić, prvak beogradske Drame, dugogodišnji predsjednik M. O. Udruženja Glumaca S. H. S., koji sa puno časti i uspjeha predstavlja svoje druge u svima manifestacijama na strani i u zemlji.

Витомир Богић, првак београдске Драме, дугогодишњи председник М. О. Удружења Глумаца С. Х. С., који са пуно чести и успеха представља своје другове у свим манифестацијама на страни и у земљи.

Народно Позориште у Сплиту

У свом развитку, ово младо позориште ове сезоне бележи — у драми — свој највећи успон, иако у вечној борби за материјална средства. Прва сезона била је успех чланова других позоришта, који су овде били само гости; били су то експерименти око имитације наших првих и старијих позоришта: друга сезона, према првој, била је слабија, јер је театар рачунао са само својим силама; трећа сезона је била славље оснутка опере, али у позадини почела је да се самостално развија драма, чemu су највише придонели гђа Мансвјетова са г. Јовановићем, давши пар ванредних примера представа, као и. пр. „Анфису”, а од ранијих чланова стварали су највише гђа Прегарџ и Руцовић, те гг. Маринковић, Миловановић, Прегари и др. Али, сигурно, баш ова четврта сезона сплитског позоришта дала је, у кратко време, више доказа о томе, како није случај једно успело вече, него је то последица заједничког, интензивног, систематског студирања. И масмо серију успешних вечери, од уметничке вредности.

У овој сезони, управи је пошло за руком да ангажује неколико добрих нових сила. Изгубило се гг. Маринковића и Миловановића, те супруге Спиридоновић, али су наступили г.г. Ракуша, Цветковић, Динић, Бандић гђе Слуга и Секулин, уз гђе Мансвјетову и Прегари, г. Јовановића и остale добре радије сплите драме. Растеретило се позориште рада и трошка око опере, и уложило све што је било на располагању, а највише стечено искуство, личне способности и много, много добра воље и напора, да се један добар репертоар изведе у добро наштудијаним режијама. Позориште је отворено у одмаклој јесени, и у ово пар месеци, поред неколико концерата (н. пр. Вушковића, Холодкова, Ријавца и др.) дало се четрнаест драмских премијера. Осим „Норе”, која се дала само у новој расподели, остale су премијере биле потпуно нових дела за ово позориште.

А — за иронију — у место да баш ова сезона по посети буде, као најбоља по уметничкој висини представа, најпосећенија, десило се баш обратно. Избила је криза — не у театру, него у публици. Кућа је почела баш ове сезоне, да зија празнишном. Главни узрок овог спадања посете у овогодишњој, према посети у прошлогодишњој сезони, лежи у томе, што је сезона без опере. Није то због неке нарочите музичке културе у овој публици, него највише због укуса и темперамента код становништва дalmatinskiх приморских вароши. Има тому и споредних узрока, као што је и тај да је много посетилаца радије долазило више због публике и вањских оперских ефеката, и стичних, али свакако главни је узрок то, што сад нема опере.

Све једно, ма колико публика губила смисао за драму, она је ту, са свим одликама једне добре сезоне. У ово пар месеци донесена су ова дела: Беговићев „Свадбени лет”, Ростанове „Романтичне душе”, Островскија „Олуја”, Шекспирове „Богојављенска ноћ” и „Краљ Лир”, руска „Илузија љубави”, Вајлдова „Лепеза Леди Виндемерове” Ибзенова „Нора”, старе комедије „Буриданор магарац” и „Би-

блиотекар“, патријотска Јелупшићева „Мртва стражка”, Нушићево „Сумњиво лице“, руска позоришна ефективна „Психа“ и модерна Чапекова „Р. У. Р.“. Од Островскога до Чапека, једна серија најразноврснијих стилова, епоха, амбијената, зашто је несумњиво требало уложити много савесног рада, да се постигне успех на представи.

За наш театар, овосезонски покушај сплитске драме може да буде од нарочитог занимања за предмет једне студије. И то би вредило и у самој „Комедији“ опширније изнети, кад би простор допуштао. Ту није само напор и неко симпатично прегалаштво, ту је и један по-зитиван резултат уметничког домаћег рада, о ком наша култура има да води рачуна.

Последње две премијере сплитске драме у овој сезони, то су „Психа“ и Чапеков „Р. У. Р.“. Обе су изазвале месну позоришну критику да се њима бави и публику (овосезонску) да аплаудира и да тражи репризе. Оба су комада позната, „Психа“, то је историја почетака славног руског театра, а „Р. У. Р.“ је реакција на модерног човека-машину (човека) који нема ни душе ни пола.

Али за то треба забележити изведбу. Са вањске и са унутарње стране режија „Психе“ је успела, а нарочито је успела игром „Психе“ гђе Мансвјетове. Заједно са г. Ракушом дала је екстазу и чар заљубљене младости. Истакао се г. Динић доневши у оквиру дела и амбијента, брљаву, хировиту и ладањску фигуру звери и кукавице властелина који диже прве властелинске театре у руској покрајини, нешто између оријенталног харема и француског шантана. Гђа Руцовић, тђа Јевановић, г. Прегарџ и други у мањим улогама придонели су, сви, успеху. Играло се са много топлине, и у стилу.

„Р. У. Р.“, како је схватљиво, очекивао се са нарочитим интересом. Ма да је публика знала да ће успети ова представа, успех је био нарочит, те је изненадио. Ранијих сезона Чапекова драма за сплитски театар била је питање будућности. Данас, не само што се дала, упркос тешкоћа нарочито код скупне игре и режије целине, него је њена представа једна од најбоље до сада у Сплиту датих.

Режију је настудирао и водио управник г. Бартуловић. Штампа је нарочито похвалила ову његову режију. Позоришни критичар „Новог Доба“, пошто се је опширно забавио комадом о режији каже:

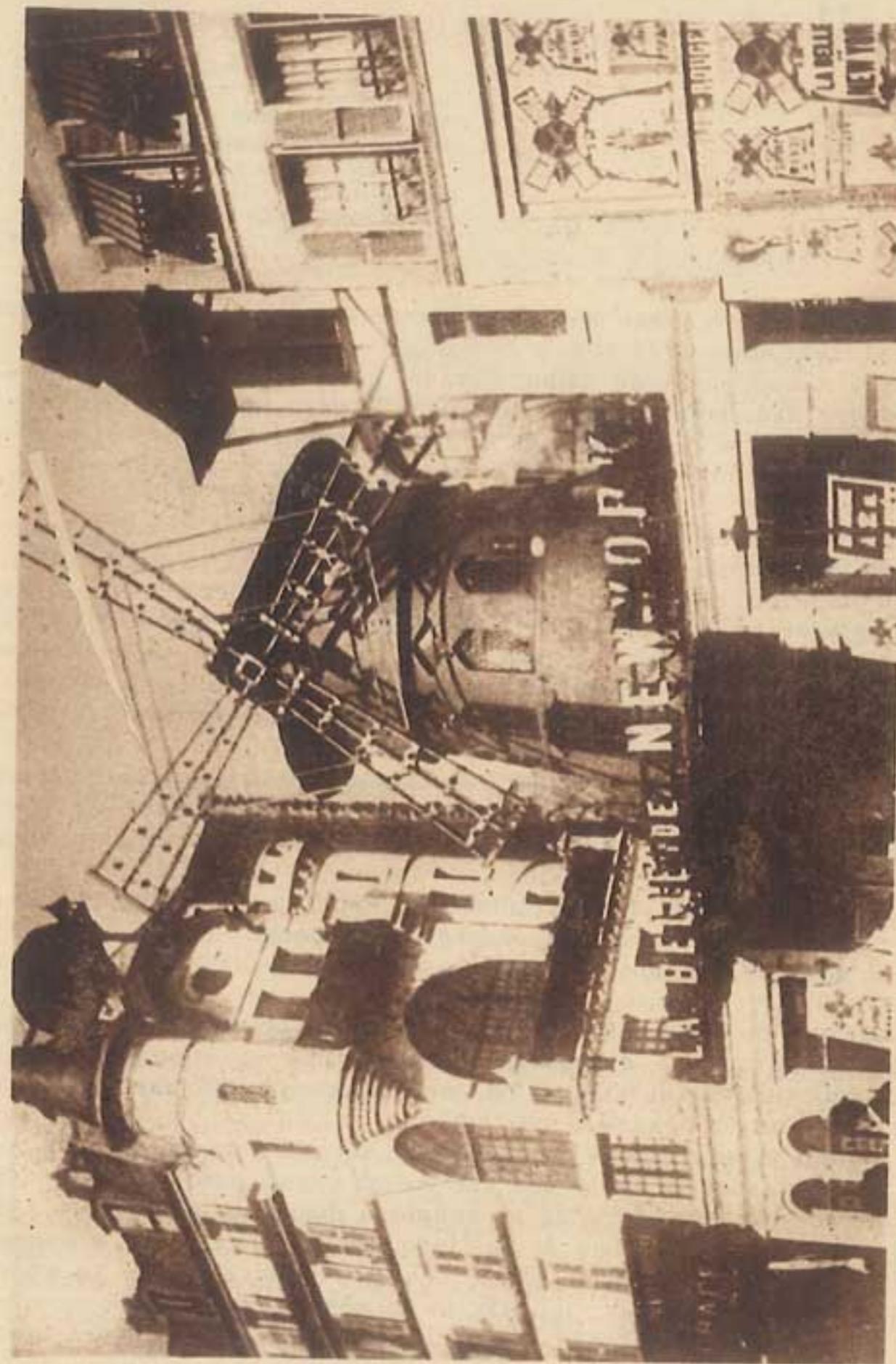
„Г. Бартуловић је режирао дело са успехом на који би му извесно могао да завиди и ма који режисер са других наших, већих позорница. Он је од играча учинио праве роботе своје интелигентне строго реалистичне режије. Глумило се, од реда, одлично с еланом и схватањем. У улогама нема ни једна која би могла да испољи нарочит умјетнички таленат, али су све таке да се у њима виртуозност глумљења може да доведе до врхунца.“

—ћ.

Што не знаш питај Универзални Инфор-
::: мациони Биро ::: „Аргус“
Кнез Михајлова ул. 35. Тел. 6-25. БЕОГРАД. (Пасаж Академије Наука)

S dečijeg krabuljnog plesa u Beogradu: Koka
Beja g. S. Savkovića, à la marquise Louis XV.
С дечије костим забаве у Београду: Кока
Беја г. С. Савковића, à la marquise Louis XV.
Фотограф: Чортомић, Београд.

Novo sagradjeni Moulin Rouge u Parizu, sastajalište svijeta koji se
po noći zabavlja. Podignut 1889. g. na Montmartreu, Moulin Rouge
je 1915. g. izgorio, a sada je ponovno sagradjen.

Ново подигнути Мулен-Руж у Паризу, састајалиште света који
се ноку забавља. Подигнут 1889. г. на Монмартру, Мулен Руж
је 1915. г. изгорio, а сада је вакерсао.

Умешници и кришка

»Пајаци« на београдској позорници.

Г. Милорад Јовановић, члан београдске Опere упутио је Comoedii ово писмо поводом једне критике објављене у београдским „Новостима.“ Comoedii сматрајући за дужност да излази увек у сусрет свима нашим уметницима, радо објављује писмо г. Јовановића, без икаквих коментада од своје стране.

Пошто је већ један позоришни приказ о престави »Пајаци« датој 31. децембра 1924. год. у београдској Опери, изашао у »Новостима« и који се мене највише тиче, ја ћу прости да одговорим аутору критике, који се није потписао. У исто време да захвалим предусретљивости Н. Трајковића да мој одговор изађе у »Comoedii«.

У тој критици је речено: »Партија Тонија у недостатку баритона може да се дâ и бас-баритону.« Одговарам фактом да је креирао ову партију у Великој Париској Опери Г. Делмас, познати басиста. Оскудица у баритонима није била, јер је покојни Ноте, чувени баритон тада био у снази, као и Г. Мелкиседек; и најзад у Опери је тада још био и Г. Р'но' (Renaud) тако звани баритон над баритонима. У Опери-Комик и дан данас Тонија пева високи бас Р. Лафон. У лијонском Великом Театру стално ту улогу пева Г. Балдус басиста. Додељивање те улоге зависи од саме Дирекције Опere а никако од недостатка баритона.

У осталом ја тачно певам оно што је композитор написао од почетка до краја, не штедећи глас и не правећи га мршавим, као што раде баритони да би само могли издржати тај бравурни високи la-bémol, кога се није сетио сам аутор да напише.

Даље, ја нисам »после одневаног пролога на изазивање публике одмах и по други пут отпевао« већ после четвртог изазивања и аплауза са »bis.« И зашто најзад да »bis« не певам на француском.

Шетњу по позорници за време пролога примио сам од горе поменутих артиста, а из разлога што сматрам да »пролог« у Пајацима није једна мистификација, већ разговор, објашњавање са најдиректнијим обраћањем публици.

Тонијо је чест тип у животу, тип човека кога жена неће, не трпи га. Леонкавало му је дао као мотив једну изломљену фразу по којој се да закључити да је Тонијо и физички изломљен, али то је све и то је доволно да га Неда неће. У осталом он у изјави љубави има врло изразите фразе. Он не треба да буде до крајности одвратан и свиреп, јер чак ни његово дело публика не признаје за ужасно чим жали више Пајаци — Канца живог, него Неду мртву.

Перике нисам имао. Костиме сам носио из раније режије. Што се тиче маске сматрао сам да Тонијо није болестан од оне болести, која цепа и скида парче по парче меса са лица.

Зашто Неда неће Тонија? — То је њена ћуд. А зашто она не воли Пајаци — Канца, који је леп? — Опет ћуд. Као и њена љубав са Силвијом, који је се у другом селу сигурно мењао у неку другу личност.

Милорад Јовановић
члан београдске Опere.

Позоришни живот у Војводини.

Новосадско Народно Позориште

Мадам Помпадур.

Крајем децембра, као премијера, стављена је на репертоар опере „Мадам Помпадур“. Том приликом гостовала је у насловној улози гвјза Полић, која је прошле године у Осеку имала сензионални успех у интерпретирању ове историјске пријатељице Луја XV.

После гвјзе Полић у истој улози појавила се гвјза Краљ, прво пред публиком у Суботици (где је оперска и оперетска трупа Новосадског Народног Позоришта гостовала о католичком Божићу) а затим у Новом Саду. Успех Гвјзе Краљ ни мало не изостаје иза успеха гвјзе Полић. Многи новосадски листови врло су симпатично писали о игри гвјзе Краљ.

Г. Васић као Луј XV први је пут суделовао у оперети, имајући ту тешку задању да као драмски члан и пева. Његов успех је превазишао сва очекивања.

Г. Клеменчић врло талентован и врло добар Калино на премијери и на првој репризи.

Режија г. Кранчевића једна је од најбољих коју је он до сада дао. Музички део од Л. Фала, био је поверијен младом и талентованом диригенту г. Колпикову.

Гостовање Новосадског Народног Позоришта у Суботици.

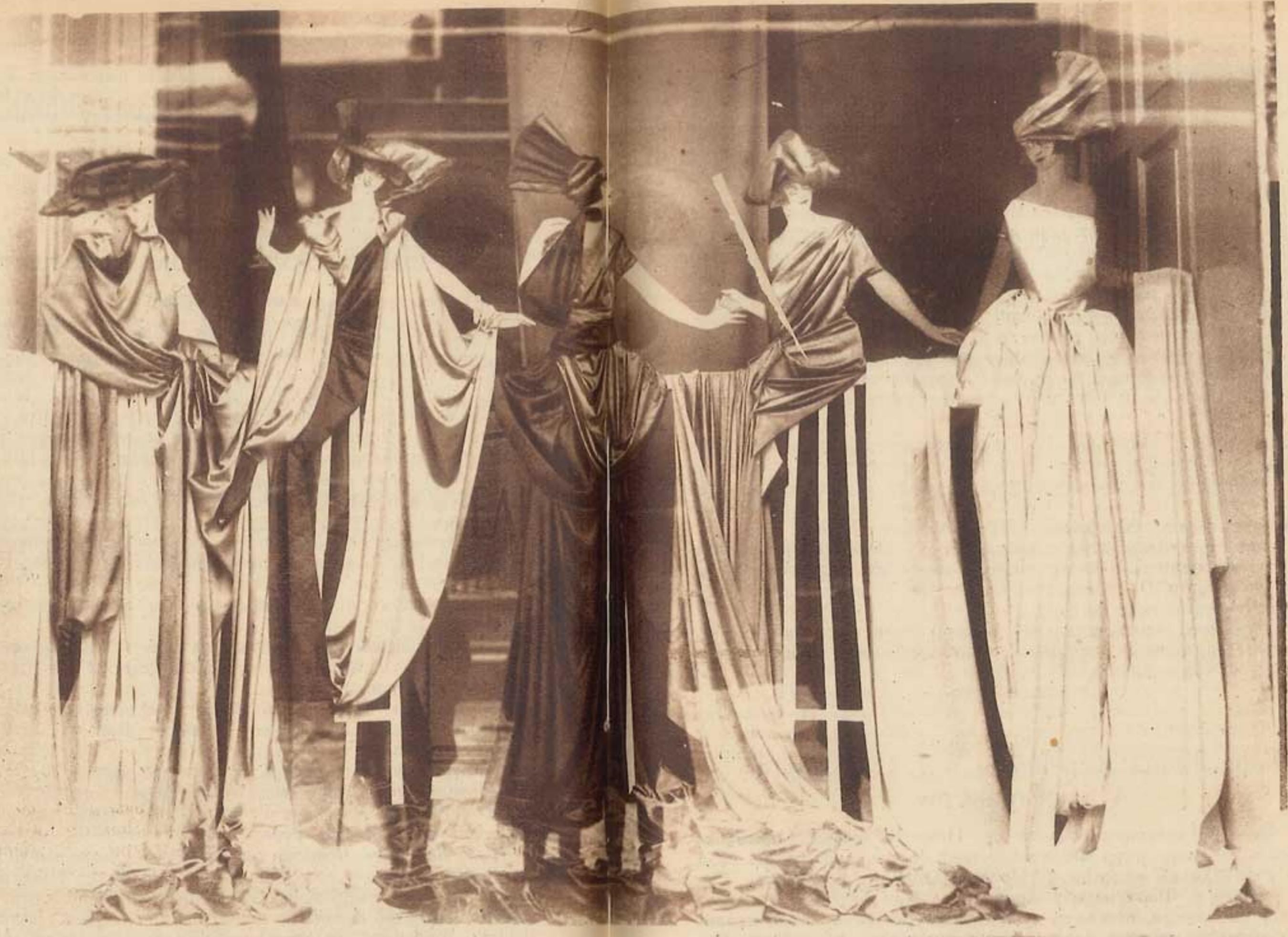
О католичком Божићу опере и оперете Новосадског Народног Позоришта гостовала је у Суботици са седам представа. Улазнице за ове представе биле су све распродане још пре доласка ове вредне трупе.

Морални успех био је тако велики да је суботичка Општина предложила управи позоришта уговор за стално гостовање како оперете тако и драмске трупе.

Друго гостовање Новосадског Народног Позоришта у Београду.

После успешног гостовања Новосадске Драме у београдском Позоришту, управа позоришта наше престонице понудила је Новосадјанима још једно гостовање за 13. јануар о. г. Том приликом играће се или „Љубомора“ од Арцибашева са гвјзом Лесковом у главној улози, или „Салома“ од О. Уајдла, такође са гвјзом Лесковом у насловној улози. Режија је г. Верешчагина.

После гостовања драме у пројекту је гостовање оперетске трупе са „Лепом Јеленом“ од Оффенбаха.

Scenska dekorativna umjetnost u Rusiji razvija se sasvim neodvisno, da paće i obzirom na salonsku savremenu modu. Ovo je pokus s efektima sa novim materijalom tekstilne industrije, izvršen u jednom sovjetskom kazalištu.

Бинска декоративна уметност у Русији развија се сасвим самостално, па чак и у погледу салонске савремене моде. Ово је пробање ефекта са новим материјалом текстилне индустрије, извршено у Једном совјетском позеришту.

Чувене позорнице у свету.

Опера у Монте-Карлу

Монте-Карло, престонаћа најмање државе у Европи, а вероватно и у свету, има поред своје чуvene, можда и злогласне коцкарнице, још и врло цењену и угледну Оперу.

Њу је основао покођи кнез Монака, Алберт Први, отац данашњег кнеза Луја Другог. Алберт, који је иначе био славан научник, испитивач далеких мора и њихових дубина, чим је ступио на престо те најлепше, највеселије, најбогатије и најмање земље у свету, основао је у њој једну велику Оперу. Он је успео да ту своју сцену стави на једно од првих места у европској позоришној уметности. Он је до-принео толико угледа овој опери, да је за једног композитора или певача билоовољно да се само једном стави на репертоар или једном појави на тој позорници, па да одмах постане чуven у свету. Тако се прочуо Масне и Пучини међу композиторима, а међу певачима Карузо.

После смрти свога оца, Луј Други, наставио је уметнички рад свога оца. У Монаку у јануару цвета цвеће, најлепше и најблажије је лоба године, и богати странци испуне све хотеле. И док се рулет неуморно окреће, вечером се у Опери дају најмодерније опере од Вагнера па до Римског-Корсакова и Мусоргског.

Срећна је публика која може да посечује најраскошнију Оперу на свету, а срећни су и уметници, који имају прилике да певају на таквој позорници. Од наших певача, само је Јурењев имао ту част да прошиле године пева на њој.

Онај који од певача остане две или три сезоне на позорници опере Монака, тај више не мора да пева. Зарадно је више новаца но што му треба до kraja живота.

Нати на српани .

Г-ђа Нина Кирсанова и г. Фортунато у иностранству

Наши представници балета г-ђа Нина Кирсанова примабалерина и г. Александар Фортунато шеф београдског балета сада г. стијују са великим успехом у Народној Опери у Букурешту. Г-ђа Кирсанова и г. Фортунато у више досадањих гостовања на румунској позорници, пожњели су код букурешке публике изванредни успех, и критика их је врло симпатично похвалила. Румунски краљ и краљица присуствовали су сваком гостовању.

Букурешки позоришни часопис „Раипа“ у броју од 21 децембра пише ово:

„Опера Романе.

„Фауст“ од Гуноа.

У „Валпургиској ноћи“ наступили су играчи гласовите руске школе — г-ђа Кирсанова и г. Фортунато. Ништа заводљивијег од спиралних покрета ове велике играчице. Фасцинирајућу експресију имају њени сви покрети.

„Њезин партнер г. Фортунато, са великим скоковима и кретњама, епохално је секундирао.“

Часопис „Универзум“ од 20 децембра пише:
„Фауст“ Гуно.

Један велики део успеха припада примабалерини г-ђи Нини Кирсановој и соло играчу г. Александру Фортунату. Г-ђа Кирсанова играла је са својим специјалним преламањем тела, што даје велики изражај покрету, и плесала је са много грације игру пуну фантазије, уз суделовање г. Фортуната, са великим мушком имагинацијом.

Г-ђа Кирсанова и г. Фортунато путују ускоро из Букурешта за Лондон где ће такође гостовати неколико дана, а онда се враћају натраг у Београд.

Јубилеји

Једна значајна прослава у Сплиту

Под покровитељством одбора свих културних установа града Сплита, прославио је 10 јануара у Сплиту двадесетпетогодишњицу свог композиторског рада г. Јосип Хазе са свечаним концертом у тамоњем Народном Позоришту.

На програму концерта биле су само композиције слављеника, „Resurrexit“, ускршња кантата за збор и оркестар (1916); „Кал млидијах умрети“, песма за тенор и оркестар, (1900); „Ноћ на Уни“, кантата за мешовити збор, сопран соло и оркестар (1903); „Големи пан“, кантата за мешовити збор, тенор соло и оркестар (1917); „Повратак“, за сопран и баритон (1919); „Exodus“, кантата за мешовити збор, баритон соло и оркестар (1911), које су извели певачко двуштво „Гуслар“ уз суделовање војног оркестра и чланова „Сплитске Филхармоније“. Дириговао је сам слављеник.

Јужна Србија

Дилетантско позориште у Велесу

Учмао живот у Велесу почeo је лагано да се губи. Омладина је прва била та која се одрекла и сувише монотоног и једноликог живота у њиховој иначе лепој и животној вароши.

Као први доказ тог новог и савременијег живота који је у изгледу, јесте оснивање дилетантске групе, и млади Велешани су тим гестом дали леп доказ љубави према позоришној уметности.

Novosadsko Narodno Pozorište: „Žena i njena igračka“. Scena iz III. člina: Leskova i њена igračka“. Сцена из III. чина: Лескова и њена играчка“. Vesnić u glavnim ulogama.
Фото К. Мунћ — Нови Сад.

Novosadsko Narodno Kazalište: „Žena i njena igračka“. Scena iz II. i V. člina. Leskova њена igračke“. Сцена из II. и V. чина. Лескова и њена играчке“. Vesnić u glavnim ulogama.
Фото К. Мунћ — Нови Сад.

Прва представа је дата 14. децембра Стеријина „Покондирена тиква“, пред дупке пуном салом у гимназији.

Колико сами Велешани воле позориште значајан је детаљ да и ако је почетак заказан за осам часова у вече, грађани су почели долазити пре шест и по часова „да заузму боље место“.

Успех првога вечера био је врло велики и омладинци, чланови великог дилетантског позоришта спремају сада и друге Стеријине комаде, који су лаки за играње и разумљиви за примитивну публику Велеса.

Б.

Мале вести

Г. Добрица Милутиновић у Ваљеву

Првак наше Драме, г. Добрица Милутиновић приредио је у прошлу недељу, у Ваљеву, концерт са професором г. Вл. Слатином.

Ема Дестин у Загребу

У среду, 14. јануара у Загребу ће дати концерт славна певачица Ема Дестин. У Загребу влада врло велико интересовање за овај значајан концерт.

Зар нема могућности да Ему Дестин чује и Београд?

Художественици у Немачкој

Трупа Художественика коју предводе гђа Германова и г. Масалитинов, кренули су из Прага где им је сада стално место становља, на један већи турне по Немачкој. Прва представа дата је 29. децембра у Берлинском „Кинстлер-театру“ са комадом „Медеа“.

Нова драма Јосипа Кулунџића

Управа Народ. Казалишта у Загребу примила је на приказивање нову драму нашег младог драматичара и уредника загребачког дела наше „Стоедије“, г. Јосипа Кулунџића „Шкорпија усрд жеравице“ или „Људи од гуме“, игра лица, типова и мотива, четири слике. Главну ће улогу креирати по свој прилици гђа Нина Вавра.

Драмске премијере загребачког Казалишта

Прва наредна премијера загребачког Казалишта јесте „Башчелик“, трагедија г. др. Ђуре Димовића, у режији г. др. Гавеле. — Друга премијера су два једночина од Мирослава Крлеже „Адам и Ева“ и „Микел-Анђелобунароти“. У „Микел-Анђелу“ слави г. Фрањо Сотошек двадесетпетогодишњицу свог глумачког рада. — У режији г. Ивакића спрема се премијера Калдеронове комедије „Госпође Ђаволице“ с гђом Хржић у насловној улози. У Казалишту на Тушканцу даће се премијера Никодемијевог „Скампола“ са гџом Бабићевом у насловној улози а у режији г. А. Биничког. Од реприза спрема се у казалишту на Вилсоновом тргу Хауптманова драма „Дабров кожух“ са гђом Михићем у насловној улози.

Претплатите се од 1. јануара 1925. на

СРПСКИ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК

Уредник: СВЕТИСЛАВ ПЕТРОВИЋ. — Излази двапут месечно. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплату треба слати: Администрацији Српског Књижевног Гласника, Београд, Скопљанска улица број 9.

Педесетогодишњица Велике Опere у Паризу

Ускоро ће се у Паризу на врло свечан начин прославити педесетогодишњица зграде париске Велике Опere.

Већ се у велико врше припреме за ову свечаност, и према кредиту који је недавно вотиран од француске владе, ова ће свечаност превазићи све оне које су за последњих десет година приређене у Паризу.

Ова свечаност — како кажу париски листови — треба да буде огледало моћи и величине из француског духа и уметности.

Јубилеј Московског Камерног Театра

Московски Камерни Театр прославио је 25. децембра јубилеј десетогодишњице свога постојања. Ово је у исто време био јубилеј и самог управника и редитеља Камерног Театра, познатог позоришног стручњака Тајрова.

Мозаик

Пантомима умире

Ту скоро париски позоришни лист „Comoedia“ отворио је анкету „како се изазива смех у публици,“ и између остalog констатовано је њоме, да пантомима, толико лепа и заквална врста уметност, последњих година нагло опада, и готово је већ на умору.

Она се данас неправично и без разлога заборавља од стране директора европских позоришта. А и сами уметници, који су се крајем прошлог и почетком овог века прославили у њој, прешли су у пластични балет или на филм. Једино још руски уметници сада у Европи негују ову уметност, и покушавају да је модернизују.

У општој индустрисајацији свих врста позоришне уметности, ова врста уметности занемарена је, и на њено место фаворизирале су се оне које данашња базирана великоварошка публика више цени.

ROSSUM'S UNIVERSAL KURS

Splitko Narodno Kazalište: Čapekovi „R. U. R.“, redatelj g Bartulović: II. čin (× gđa Pre-garc, ×× Jovanović) i III. čin. (× gđa Prerar, ×× Jovanović) Foto-Zvukod „Olimpija“; Split.

Splitko Narodno Kazalište: Ida Pregarc, prvakinja Drama, u ulozi Lady Windermere. — Rekuša kao Persinet i Katalinićeva kao Silveta u Rostandovim „Romantičnim dušama“.

Splitko Narodno Pozorište: Ida Prerar, prvakinja Drama, u ulozi Lady Winder-mere. Rakusha kao Persine i Kataliniceva kao Silveta u Rostandovim „Romantič-nim dušama“.

Čuvene pozornice u svijetu

OPERA U MONTE-CARLU.

Monte-Carlo prijestonica najmanje države u Evropi, a vjerovatno i u svijetu, ima pored svoje čuvene, možda i zloglasne igračnice, još i vrlo cijenjenu i uglednu Operu.

Nju je osnovao pokojni knez Monaca, Albert Prvi, otac današnjeg kneza Luija Drugog. Albert, koji je inače bio slavan naučnik, ispitivač dalekih mora i njihovih dubina, čim je bio stupio na prijesto te najljepše, najveselije, najbogatije i najmanje zemlje u svijetu, osnovao je u njoj jednu veliku Operu. On je uspjeo da tu svoju scenu stavi na jedno od prvih mesta u evropskoj kazališnoj umjetnosti. On je doprinjeo toliko ugleda ovoj operi, da je za jednog kompozitora ili pjevača bilo dovoljno da se samo jednom stavi na repertoar ili jednom pojavi na toj pozornici, pa da odmah postane čoven u svijetu. Tako se pročuo Masne i Puccini medju kompozitorima, a medju pjevačima Caruso.

Posle smrti svoga oca, Lui Drugi, nastavio je umjetnički rad soga oca. U Monacu u januara cvjeta cvijeće, najljepše i najblažije doba godine, i bogati stranci ispune sve hotele. I dok se rulet neumorno okreće, večerom se u Operi daju najmodernije opere od Wagnera, Rimskog-Korsakova i Musorgskog.

Sretna je publika koja može da posjećuje najraskošniju Operu na svijetu, a sretni su i umjetnici koji imaju prilike da pjevaju na takvoj pozornici. Od naših pjevača, samo je Jurenjev imao tu čast da prošle godine nijeva na njoj.

Onaj koji od pjevača ostane dve ili tri sezone na pozornici opere Monaca, taj više ne mora da nijeva. Zaradio je više novaca no što mu treba do kraja života.

Po svijetu

SIAMSKI KRALJ — DRAMATIČAR

U ovo demokratsko vrijeme htio je i siamski kralj da bude savršen demokrat, pa je napisao jednu dramu i poslao je kao svaki poštenu dramatičar na tri odlična ravnatelja drame. Medutim usprkos prestižu, što ga mora da uživa kraljev potpis, nijedan singapurski direktor nije htio da izvede dramu; nije valjala.

Medutim — kralj nije bio zbog toga srđit; bogato je obdario jedno kazalište tako, da je svaki gledalac dobivao besplatno sandwica i osvježujućeg napitka.

Tako u Siamu. Kod nas „dramatičari od položaja“ ne prave kraljevske geste...

FRANCUSKI TEATAR ODBIJEN

Udružena Federacija francuskih teaterskih radnika predložila je „Ckrabisu“ (centralnom komitetu umjetničkih radnika) u sovjetskoj

Rusiji, da primi na gosovanje jednu trupu sastavljenu od „drugova“ s revolucionarnim nastojanjima. Federacija je potisnila, da je prije revolucije Théâtre Michel davao predstave u Lenjingradu na francuskom jeziku.

U svom odgovoru Federaciji javio je „Ckrabis“ da francuska trupa momentano ne bi nikako mogla imati uspjeha u Rusiji, budući da široke mase ne poznavaju francuski jezik. Za vrijeme cara posjećivali su Théâtre Michel, koji je gostovao, samo dvorski krugovi i aristokracija. Ministar dvora morao je trošiti velike sume kao subvenciju tom teatru, koji je stalno bio u deficitu. Francuski teatar u Rusiji ne može sada računati na uspjeh. Bez obzira na to „Ckrabis“ je izjavio, da će nastojati da u Rusiju redom pozove izvjesne umjetnike naročite vrijednosti, među njima muzičare, virtuoze itd.

Bilješke

IZ UREDNIŠTVA

Naš urednik g. Josip Kulundžić oputovao je u Pariz na studije teaterske umjetnosti. Za vrijeme njegovog otsustva uredjivat će Comoediju poznati književnik g. Ka Mesarić. Adresa redakcije je: Zagreb, Starčevićev Trg 16 I. kat.

Administracija nalazi se privremeno u Narodnom Kazalištu.

VELIKA IZLOŽBA SCENSKE UMJETNOSTI U ZAGREBU

Kako saznajemo već su u punom jeku sve pripreme za jednu veliku izložbu scenske umjetnosti svih Slavena u Zagrebu. Odbor za izložbu zamolit će upravnika Narodnog Kazališta u Zagrebu, g. Julija Benešića, da preuzme pokroviteljstvo ove interesantne izložbe, prve ovakove vrsti kod nas.

VELIKA REDUTA NAŠIH UMJETNIKA U NARODNOM KAZALIŠTU

Jedna grupa naših najodličnijih likovnih umjetnika obratila se neobvezatno na upravu Narodnog Kazališta u Zagrebu molbom, da joj se dopusti priredjivanje velike redute u kazališnoj zgradbi, po uzoru onih, koje su se u toj zgradi pred više godina obdržavale u vrlo otmjenom stilu.

PARIŠKA IZLOŽBA I NAŠA SCENSKA UMJETNOST

ba Dekorativne Umjetnosti. Budući da će na toj izložbi biti zastupana i scenska umjetnost svih naroda, ne treba naše kazalište da propusti ovu zgodu, već da uznastozi, kako bi i naša scenska umjetnost, koja je posljednjih godina pokazala po neki apsolutno pozitivni rezultat, izidje ovom prilikom na dogled Evrope.

Najuspjeliji njemački film do danas: *Nibelungen*. Dve glavne scene: iz I dijela: Borba Sigfrida i zmaja, i iz drugog dijela: Objed kod Etzele.

Naјуспешнији немачки филм до данас: *Нибелунген*. Две главне сцена: из I дела: Борба Сигфрида и ајдаје, и из II дела: Обед код Ецела.

Najmanja američka filmska zvijezda: Baby Peggy u ulozi naјmljivijom i najboljem filmu „Moj mali kapetan“.

Најмања америчка филмска звјезда: *Беби Пегги* у улози најмлађег и најбољег филму „*Мој мали капетан*“.

EMA DESTINOVA

:-:-:-:- GOSTUJE U JUGOSLAVIJI! :-:-:-:-

Najveća češka pjevačica i jedna od najvećih slavenskih umjetnica uopće, slavna Ema Destinova gostuje u drugoj polovici januara u Jugoslaviji i to prema slijedećem programu:

U ZAGREBU:

- 14. januara koncerat u vel.dvorani hrv.konzervatorija
- 17. januara „Madame Butterfly“ u Nar. Kazalištu
- 20. januara „Tosca“ u Narodnom Kazalištu :-:-
- 22. januara „Prodana nevjeta“ u Nar. Kazalištu.

U BEOGRADU:

- 25. januara „Madame Butterfly“ u Nar. Pozorištu
- 28. januara „Tosca“ u Narodnom Pozorištu :-:-
- 30. januara dobrovorni koncerat u korist društva za zaštitu mlađih djevojaka pod pokroviteljstvom Njezinog Veličanstva Kraljice Marije. :-:-:-:-:-

U LJUBLJANI:

- 2. februara koncerat u Narodnom Gledalištu.

Od nedelje 3. januara 1925. god. počeo je u Zagrebu izlaziti veliki novi ilustrovani tjednik

ILUSTRACIJA

uz saradnju naših najistaknutijih umjetnika i književnika, a pod uredništvom g. Ka Mesarića, književnika iz Zagreba.

Zagrebačka „Ilustracija“ izlazit će redovno svake nedjelje na 12 strana velikog formata, na vrlo finom papiru, izradjena u najsavršenijoj grafičkoj tehnici u bakrotisku i offsetu. Uz svaki broj dobivat će čitaoci jednu sliku na polukartonu.

Zagrebačka „Ilustracija“ stupila je u vezu sa svim agencijama u inozemstvu, angažirala je fotografске saradnike u svim našim krajevima, a stoji u kontaktu s beogradskim „Ilustrovanim Listom“ i u mogućnosti je, uz obilno zanimljivo štivo, uvijek da donosi i najaktuelnije slike iz hrvatskih krajeva i cijeie naše države.

Pojedini broj „Ilustracije“ prodava se po 5 (pet) dinara i može se dobiti u svim knjižarama, trafikama i kod svih prodavaoca novina.

Tromjesečna preplata (za 13 brojeva) 60— dinara, polugodišnja preplata (za 26 brojeva) 120— dinara.

Preplata, rukopisi i slike šalju se Upravi

„ILUSTRACIJE“
Zagreb, Starčevičev trg 16, I. kat.

Američka filmska zvijezda Lilly Dagover u Decklineovom filmu „Komedijsa srca“, nastupa u toaljeti od nojevog perja rijetke ljestvite.

Америчка филмска звезда Лили Даговер у Деклиновом филму „Комедија срца“ појављује се у тоалети од нојевог перја ретке лепоте.

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja preplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesecna 45 dinara. Preplata se šalje u Beograd, Kosmajska ulica 22. „Makarije“ A. D. Zemun.